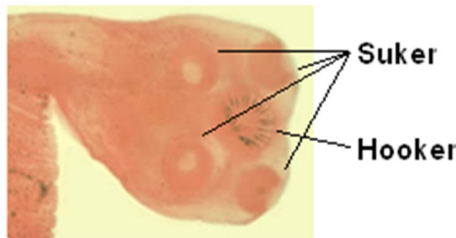

พยาธิในเนื้อหมู

อ. ดร. ภก. สุเมธ จรุงจิโรจน์

ภาควิชาจุลชีววิทยา คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า “โรคพยาธิ” ยังคงเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทยทั้งนี้สาเหตุหนึ่งก็เกิดจากพฤติกรรมการกินอาหารของคนไทย ที่ยังนิยมกินอาหารปรุงไม่สุก กินเนื้อสัตว์กึ่งสุกกึ่งดิบ ทั้งจากเนื้อหมู เนื้อวัว เนื้อปลาหอย เช่น ลาบ หลู้ น้ำตก แหนม รวมถึงผักผลไม้ที่ล้างไม่สะอาดด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่ามีอัตราการติดโรคพยาธิมากกว่าภาคอื่นๆ ของประเทศไทย อีกทั้งการพบพยาธิในอาหารก็ยังเป็นข่าวอยู่บ่อยๆ เช่น ข่าวการพบพยาธิลักษณะลำตัวกลมยาวในเนื้อหมูของร้านอาหารแห่งหนึ่ง จึงทำให้เกิดความตื่นตัว วิเคราะห์ว่าเป็นไปได้หรือไม่ หรือ ใช้พยาธิหรือไม่ บางส่วนก็บอกว่าไม่น่าจะเป็นพยาธิ แต่เป็นเส้นเลือดของหมู ดังนั้นในบทความนี้เราจะมาคุยถึงเรื่องพยาธิในเนื้อหมูกัน ในความเป็นจริงเราอาจพบพยาธิในเนื้อหมูได้ ซึ่งพยาธิที่อาจพบแทรกอยู่ในเนื้อหมูมีอยู่ 2 ชนิด คือ พยาธิตืดหมู (Pork tapeworm) และพยาธิทริคิเนลลา สไปราลิส (*Trichinella spiralis*) โดยลักษณะของพยาธิทั้งสองตัวที่พบในเนื้อหมูก็จะมีลักษณะเป็นถุงหุ้ม (cyst) ไม่ได้มีลักษณะเป็นตัวกลมยาวแต่อย่างใด ในประเทศไทยสามารถพบพยาธินี้ได้ทั้งสองชนิด แต่ในบทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะพยาธิตืดหมูที่พบได้บ่อย

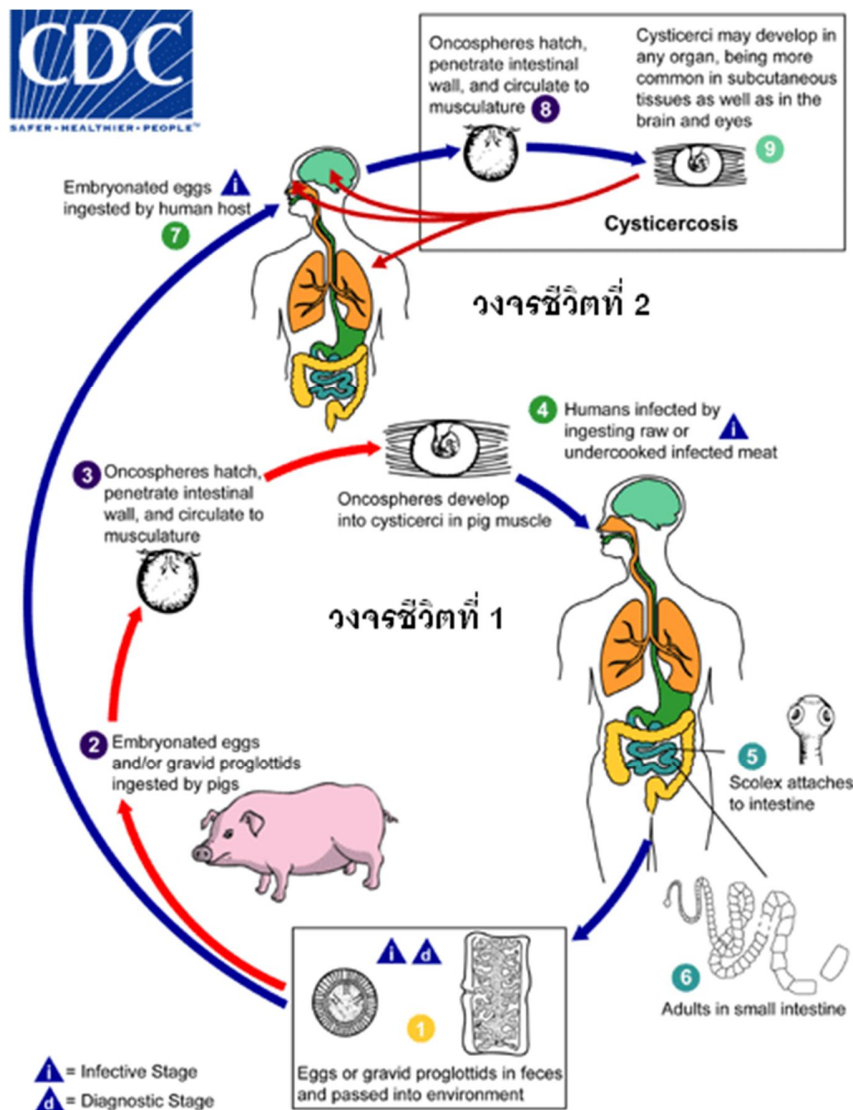

พยาธิตืดหมู ส่วนหัว (Scolex) ประกอบด้วยอวัยวะที่ใช้ดูด (Sucker) และมีขอเกี่ยว (Hooker)

ลักษณะและวงจรชีวิต

พยาธิตืดหมู (Pork tapeworm) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Taenia solium* เป็นพยาธิตัวแบน พบได้ทั่วโลก พบได้บ่อยในประเทศด้อยพัฒนา รวมถึงประเทศที่มีการสาธารณสุขที่ไม่ดี ทั้งผู้บ้วน วยเป็นโรคพยาธิตืดหมูได้ในทุกอายุ และโอกาสเกิดโรคใกล้เคียงกันทั้งในผู้หญิงและในผู้ชาย พยาธิตืดหมูมีลักษณะตัวแบน สีขาวขุ่น อาจยาวได้ถึง 2 – 7 เมตร ประกอบด้วย 1) ส่วนหัว (Scolex) รูปร่างกลม มีอวัยวะที่ใช้ดูด (Sucker) และมีขอเกี่ยว (Hooker) ใช้ในการยึดเกาะ 2) ส่วนคอ (Neck) และ 3) ส่วนปล้อง (Segment) มีลักษณะเป็นปล้องๆ ต่อกันยาว เมื่อปล้องแก่ ก็จะหลุดปนออกมากับอุจจาระ ซึ่งมีไข่บรรจุอยู่ภายในเป็นจำนวนมาก บางครั้งอาจแตกที่ลำไส้ใหญ่ทำให้สามารถตรวจพบไข่พยาธิในอุจจาระผู้บ้วน วยได้โดยพบพยาธิตัวเต็มวัยเฉพาะในลำไส้ของมนุษย์เท่านั้น ไม่พบพยาธิตัวเต็มวัยในลำไส้ของหมู ดังนั้นมนุษย์เป็นโฮสต์เฉพาะ (Definitive host) และหมูเป็นโฮสต์กลาง (Intermediate host) ของพยาธิตืดหมู เมื่อหมูกินไข่พยาธิ

เข้าไปเปลือกไข่จะถูกย่อยที่กระเพาะอาหารปล่อยตัวอ่อนพยาธิ (Cysticercus) ออกมา ซึ่งตัวอ่อนนี้จะไชผนังกระเพาะ หรือผนังลำไส้เข้าไปในเส้นเลือดและไปฝังตัวอยู่ตามอวัยวะต่างๆ โดยเฉพาะกล้ามเนื้อของหมู กลายเป็นถุงชีสต์ (cyst) สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่ามีสีขาวคล้ายเม็ดสาหร่ายเมื่อคนรับประทานเนื้อหมูดิบ หรือปรุงไม่สุกที่มีตัวอ่อนพยาธิระยะนี้เข้าไป พยาธิก็จะเจริญไปเป็นตัวเต็มวัยอยู่ในลำไส้มนุษย์ คอยแย่งอาหารและแพร่พันธุ์ เรียกว่าเป็นโรค **Taeniasis** แต่บางครั้งถ้ามนุษย์ได้รับไข่พยาธิเข้าไปจะทำให้มีตัวอ่อนไชออกมาจากผนังกระเพาะอาหาร หรือผนังลำไส้แล้วไปฝังตัวเป็นถุงชีสต์ตามอวัยวะต่างๆ เช่น ตา กล้ามเนื้อ และสมอง เรียกว่าเป็นโรค **Cysticercosis** ทำให้เป็นอันตรายถึงชีวิตได้

วงจรชีวิตของพยาธิตืดหมู (*Taenia solium*) (ดัดแปลงจาก www.cdc.gov/parasites)

วงจรชีวิตที่ 1: หมูกินไข่พยาธิเข้าไปเปลือกไข่จะถูกย่อยที่กระเพาะอาหารปล่อยตัวอ่อนพยาธิออกมา ตัวอ่อนนี้จะไชผนังกระเพาะแล้วไปฝังตัวอยู่ตามอวัยวะต่างๆ โดยเฉพาะกล้ามเนื้อของหมูกลายเป็นถุงชีสต์

(cyst) เมื่อคนรับประทานเนื้อหมูปรุงไม่สุกนี้เข้าไป พยาธิจะเจริญเป็นตัวเต็มวัยเกาะอยู่ที่ลำไส้ของคน คอยแย่งอาหารและแพร่พันธุ์ เรียกว่าเป็นโรค Taeniasis;

วงจรชีวิตที่ 2: คนกินไข่พยาธิเข้าไปหรือปลั่งแก่ชั้ยอนจากลำไส้กลับขึ้นมาที่กระเพาะจากนั้นเปลือกไข่จะ ถูกย่อยที่กระเพาะอาหารปล่อยตัวอ่อนพยาธิออกมา ไข่ผนังกระเพาะแล้วไปฝังตัวกลายเป็นถุงซีสต์(cyst) อยู่ตามอวัยวะต่างๆ เช่น ตา กล้ามเนื้อ และสมอง เรียกว่าเป็นโรค Cysticercosis

อาการของโรค

ผู้ป่วยที่เป็นโรค Taeniasis ส่วนใหญ่มักจะไม่มีอาการ หรือมีอาการเล็กน้อยเช่น ปวดท้อง ท้องอืด น้ำหนัก ลด อ่อนเพลีย แต่ถ้าเป็นโรค Cysticercosis มักจะมีอาการรุนแรงขึ้นอยู่กับอวัยวะที่มีซีสต์ เช่น มีถุงซีสต์ ในสมองก็อาจมีอาการปวดหัว ชัก ความจำเสื่อม หรือเป็นอัมพาต ถ้ามีถุงซีสต์ที่ตาอาจทำให้ตาบอดได้ เป็นต้น

การวินิจฉัย

ตรวจหาปลั่งแก่ของพยาธิ หรือไข่พยาธิในอุจจาระ ถ้าจำเป็นอาจถ่ายภาพเอกซเรย์เพื่อหาถุงซีสต์พยาธิ ตามอวัยวะต่างๆ

การรักษาและการป้องกัน

โรคพยาธิตัวตืดสามารถรักษาได้โดยรับประทานยา niclosamide หรือ praziquantel ตามที่แพทย์สั่ง และ อาจจะต้องผ่าตัดเอาถุงน้ำออกในผู้ป่วยที่เป็นโรค Cysticercosis ที่สำคัญโรคนี้สามารถป้องกันได้โดยการ รักษาสุขอนามัยที่ดี ชั้ยถ่ายในห้องน้ำที่ถูกสุขลักษณะ ล้างมือให้สะอาดรับประทานเนื้อหมูที่ปรุงสุก

เอกสารอ้างอิง

1. Centers for disease control and prevention. [Internet]. [cited 2016 Mar 25]. Available from: <http://www.cdc.gov/parasites/trichinellosis/biology.html>
2. Gillespie S. and Bamford K. Medical Microbiology and Infection at a Glance. 4th ed. A John Wiley & Sons, Ltd., Publication; 2012: 92-93.
3. ผศ.เอื้อมพร รัตนชาญพิชัย ตัวตืดหมู และ ตัวตืดวัว. [Internet]. [cited 2016 Mar 25]. Available from: <http://www.med.cmu.ac.th/dept/parasite/public/Taeniasis.htm>
4. โรงพยาบาลเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล [Internet]. [cited 2016 Mar 25]. Available from: <http://www.tm.mahidol.ac.th/th/tropical-medicine-knowledge/new/Cestoda.html>